

ΤΑ ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο ΡΑΦΑΗΛ ΠΕΘΑΝΕ ΕΞ ΑΙΤΙΑΣ ΤΗΣ ΦΟΡΝΑΡΙΝΑΣ ;

Ο μυστηριώδης θάνατος του μεγάλου ζωγράφου. Η ερωτικές διασκεδάζσεις του Ραφαήλ. Η αντίκρουόμενες γνώμες των ιστορικών. ΑΓΓλντία έξω από κάθε λογαριασμό ! Η Θλίψη του Πάπα Λέοντος. Το μυστήριο του πυρετού. Κρυσλόγημα ή εξάντλησις : Η άνασκαφές της Ρώμης. Στην άγκυαλιά της Φορναρίνας, κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ο Ραφαήλ

Ζωγράφος ήταν άρρωστος. Και αυτοί οι στενοί του φίλοι, που ήξεραν πως ήταν άρρωστος, δεν απέδιδαν καμιά σπουδαιότητα στην λάθη του και ήλπιαν πως ή φροντίδες των γιατρών, που τόν περιστοιχίζαν, θ' αποκαθιστούσαν πολύ σύντομα την πολύτιμη ύγεια του.

Μά ο Ξεφανος και έντελως άπροσδοκός θάνατος του καλλιτέχνην διέγνευσε τις αισιόδοξες αυτές προσδέσεις και έγινε άρρομη να γεννηθούν διάφοροι θρύλλοι, οι οποίοι περιέβαλαν τις τελευταίες στιγμές του Ραφαήλ με τó πιο σκοτεινό μυστήριο.

Ο γνωστός Γάλλος ιστορικός Λο. Καμπανέξ εξέδοσε τελευταία μια μελέτη, στην οποία προσπαθεί να διευκρινισή τó μυστήριο αυτό. "Από τή μελέτη αυτή παίρνουμε έδω, χάριν των άναγνωστών μας, τó πιο ένδιαφέροντα σημεία.

Σπουδαίο ντοκουμέντο που σώζεται, σχετικώς με τó θάνατο του Ραφαήλ, είναι τó κατά τó 1550 έδοθεν έργο του ζωγράφου Βάσσαρι, τó οποίο γράφει τó έξης :

«Ένώ ο Ραφαήλ, κατ' έντολήν του προστάτου του, Πάπα Λέοντος Χ', εργαζόταν στη διακόσμηση του Βατικανού, δεν έβρισε να παραδέχεται σ' έρωτικές διασκεδάζσεις, με μια άσεγκρήτη όσημ. Μά ένα βράδυ, εξαντλημένος χρονολογικώς από τó γέννημα του, γήγισε στο σπίτι του κ' έπεσε στο κρεβάτι με δυνατό πυρετό, τó οποίον όμως έξωψε την άρρομη. Οι γιατροί απέδοσαν τήν άρροστίαν σε μεγάλη έξωση και διάεσαν, έντελως άσυνετα, να τó γίνη άρραμίζεις. Έτσι ο Ραφαήλ, αντί ν' ανακτήσει τήν δυνάμειν του, έχασε και τις λίγες, που τó άπονευαν. Προσπαθώνοντες τότε τó τέλος του, αντάταξί τή διαθήκη του και, σάν καλός χειρωνακός, ξανάστατες στο σπίτι της τή φίλην του Φορναρίνα, άπό προηγουμένως τής άρροης, οι χειροκροτώντες τήν άρροση τή ζωή τής τιμα...»

Σύμφωνα λοιπόν με τó Βάσσαρι, ο Ραφαήλ πέθανε λόγω τής άσεγκρήτης έρωτικής του όσημ. "Αν πιστέψουμε τήν άφήγησι αυτήν, ο Ραφαήλ κατεδίωξε μόνος του τόν έναντó του εις θάνατον, αποκρούοντας από τούς γιατρούς τήν ατρία τής έξασθενήσεως του. Αυτό πάλι, προσπαθώντας να καταπολεμήσουν τόν πυρετό του με τήν άρραμίζεις, προκάλεσαν τó τέλος του.

Ένας άλλος πάλι βιογράφος του Ραφαήλ, ο Σίμων Φορνάρι ντά Ρέτζιο, γράφει τó έξης, σχετικώς με τó θάνατό του :

«Ο καρδινάλιος Μπιμπιένα ήθελε να τόν άναγκάσει να πάση μια από τις άνεργές του, μά ο Ραφαήλ, δεν ήθελε να παντρευτή και προέβρισε να τόν όνομάσει ο Πάπας Λέων Χ' καρδινάλιο, βραβεύοντας έτσι τó έργο του και τήν ιδιοφρία του. Μά έντομειτάξιν, επειδή εξακολουθούσε έξω από κάθε λογαριασμό (suo de modo) τούς έρωτάς του, πέθανε σε ήλικία 37 έτών.

Μά τόσο ο Βάσσαρι, όσο και ο ντά Ρέτζιο, ήσαν όλίγον μεταγενέστεροι του Ραφαήλ, και γι' αυτό θά ήσαν προτιμότερο να ξέσαμε τί σκεπτόντοσαν και τί έγραψαν για τó θάνατό του οι σύγχρονοί του, αυτοί δηλαδή που τόν είδαν να πεθαίνη, άυστηρως όμως οι φίλοι του, που

παρέστησαν στο θάνατό του και τó έβριαν κατόπιν μεγαλοπρεπεστάτη κηδεία, δεν έγραψαν τίποτε για τó ζήτημα αυτό.

Τό μόνο σχετικό ντοκουμέντο είναι μια επιστολή τó επιστάτου τού διοικού της Φερράρας προς τόν κύριό του. Ο επιστάτης αυτός, ο όποιος όνομαζόταν Παυλίτζι, πήγαινε κ' έβλεπε συχνά τόν Ραφαήλ, γιά να τόν βάζει στην έκτέλιση τών έργων, που τού είχε παραγγείλει ο δούξ. Τήν επάνοιον λοιπόν τού θανάτου του μεγάλου καλλιτέχνη, στις 7 'Απριλίου 1520, ο Παυλίτζι έγραψε στον κύριό του :

«Ο Ραφαήλ ένταφιάστηκε στη Ροτόντα, άπό ένέκρυψε σε πυρετό όξν και συνεχή, που διήρκεσε όκτώ μέρες. Όλος ο κόσμος έθλιβη για τó θάνατό του, γιατί, καθώς ή έξοχότης σας ξέριε, ύπληξε άνθρωπος μεγάλης άξιας και ή άπόλλεια του είναι άνεπαρόβωτος...»

Επίσης έν' άλλο σχετικό ντοκουμέντο είναι μια επιστολή, που έγραψε από τή Ρώμη στις 11 'Απριλίου 1520, από ένα Βενετό εύγενή, τó Μάρκο Άντόνιο ντε Στε Βεττό, προς τόν έν Βενετία φίλο του Άντόνιο ντι Μαροσίλο, και διά τής όπιας τού άνήγγειλε τó θάνατο του Ραφαήλ, ως μια τεραστία άπόλλεια για τήν άνθρώπινητι. Να τί γράφει μεταξν των άλλων στην επιστολή του αυτή :

«Ο Πάπας ο ίδιος έννοιωσε γ' αυτό άπέραντη όδύν και κατά τó διάστημα των δεκαπέντε ημερών, που ο ζωγράφος ήταν άρροστος, έστέλενε καθημερινώς στο σπίτι του για να μαθαίνη νέα του και να τόν ενισχύη. Άπό λοιπόν ο Πάπας έκανε αυτό, σκεφθήτε τί γινόταν με τούς άλλους...»

Νά λοιπόν δύο μαρτυρίες συγχρόνων του Ραφαήλ, ή όποιες δεν διακροούν καθόλου μεταξν τους, άπό κ' ή δύο άναφέρουν, ότι ή άρροστίαν του ήταν σύντομη. Η πρώτη μάάλιστα συμφωνεί με τά γραφόμενα του Βάσσαρι, ο όποιος κάνει λόγο περί «δυνατού πυρετού». Μά όλοι οι βιογράφοι τού μεγάλου ζωγράφου διαφωνούν ως προς τόν χαρακτήρα τού πυρετού αυτού.

Ο Ιταίος βιβλιοθήραρος Μισσιόρι τόν άποδίδει σε κρυσλόγημα, τó οποίο άρραξε ο Ραφαήλ, ύπό τας έξεις, ως άναφέρει αυτός, συνεχώς :

«Μιά μέρα, καθώς ο ζωγράφος βρισκόταν στο σπίτι του, στη Φαυρντινά, ειδοποιήθηκε από τόν Πάπα να πάη άμέσως να τόν συναντήση. Σεικίωσε άμέσως τρέχοντας για να μνη άρρογη και έπειτ' από λίγα λεπτά βρισκόταν στο Βατικανό. Εκεί, κούθηρος καθώς ήταν, έβρισε επί πολλή ώρα σε μια μεγάλη αίθουσα, συζητώντας για τήν οικοδόμησι του Άγιου Πέτρον. Μά ο ίδιος στέγνωσε άπάνω του και έτσι άρραξε κρυσλόγημα. Άναγκάστηκε τότε να γυρίση σπίτι του. Έπεσε στο κρεβάτι και ένα είδος κροσίου πυρετού τόν έθανάτωσε σύντομώτατα.

Αν πιστέψη κανείς στην άφήγησι αυτή, προέει να παραδεχτή, ότι ο Ραφαήλ, πέθανε από πνευμονία ή πλευριτίδα. Μά τó δυστήρημα ήταν ότι ο Μισσιόρι, στο έργο του περί Ραφαήλ, δεν άναφέρει που στήριζει τις πληροφορίες του αυτές.

Πιθανότερα είναι ή άποψη τού ιστορικού Πασσασβάν, ο όποιος, καταπολεμώντας τά γραφόμενα τόσο του Βάσσαρι, όσο και τού Μισσιόρι, γράφει τó έξης :

«Ο Ραφαήλ έννοιωσε έξωμια τó τέλος του να πλησιάζη, ένθ βρισκόταν στη μεγαλύτερη όρασι του, στο άνθος τής ήλικίας του. Κακόηθης πυρετός τόν προσέβαλε, ένθ συνέχισε τις άνασκαφές του στα έρειπια της άρχαίας Ρώμης, και ο λεπτός του οργανισμός, εξαντλημένος καθώς ήταν από τις άδιάκοπες προσπάθειες τής μεγαλοφρίας του, ύπέκρυψε από τήν πρώτη κούλας προσβολή τής ασθενείας.»

Η εξήγησις αυτή τού θανάτου του Ραφαήλ είναι βέβαια από τις πιο λογικές. Είπε πó άκριβής από τις άλλες και σιμυιδάξεται όποσδήποτε με τή γνώμη τών συγχρόνων του ζωγράφου. Είνε γνωστή άλλωστε ή ματία του Ραφαήλ με τήν άρχαιολογία και ή άνασκαφές που ένήργησε στη Ρώμη. Μά, δυστυχώς, κ' έδω δεν ύπάρχει κανένα σοβαρό ντοκουμέντο,

Η Φορνάρινα (Έργον του Ραφαήλ)

ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

ΤΙ ΤΡΑΒΟΥΣΑΝ ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Στά παλιά Τουρκικά άρχαια βρίσκονται ακόμη άδειες γάμων και κηδεϊών, έκδοθείσα επί τουρκοκρατίας υπό τών άρχών, για διαφόρους χριστιανούς, στις όποιες γράνεται ό φανατισμός τών Τουρκών και ή περιφρόνησίς τους προς τούς Ραγιαδες.

Από τό τόσο χαρακτηριστικά αυτά ήσσημα έγγραφα δημοσιεύουμε τέσσερα, τά όποια βρέθηκαν στην Κρήτη :

ΑΔΕΙΑ ΓΑΜΟΥ

'Εσϋ ό άπιστος παπάς τής συνοικίας, ό όποιος είσαι από τόν λαό του 'Ιησού και τόν όχλο τής παρανόμου εκκλησίας, και συγκεισαι από όλες τις σατανικές βδελυγίες και φοράς κεφαλοκάλυμα σατανικό, δύνασαι να παντρεύης, σύμφωνα με τή διαταγή μου αυτή, τόν Γιουνάν (άπιστο), τόν νιόν του Πιτομός (Προδρόμου) και την Μαργιάμ (Μαρία), τήν κόρην τής 'Ανισάς.

ΑΔΕΙΑ ΚΗΔΕΙΑΣ

Δυσγενέστατε βρυκόλακα παπά, πού φορείς κεφαλοκάλυμμα σατανικό, σϋν δηλοποιούμε, ότι έδώσαμε άδεια να σκάψης χαντάκι έξαφανισώς, τό όποιο θα δεχθή τό βρωμερό πτώμα του φορισαντος στο χωριό σας άπιστου, τό όνομα Γιουνάν.

ΑΛΛΗ ΑΔΕΙΑ ΚΗΔΕΙΑΣ

Δυσγενέστατε βρυκόλακα παπά, πού φορείς ένδυμασία μαύρη και κεφαλοκάλυμμα σατανικό, σϋν δηλοποιούμε, ότι έδώσαμε άδεια και επιτρέψαμε να σηκώσης και έξαφανισής τό βρωμερό πτώμα του άσεβους χοιρου Νικολάου, νιόν του άπιστου Γιουζάν, του φορισαντος στο χωριόν σας. Διά τήν καταγραφή τής περιουσίας του ειρημένου φορημού, αποστέλλεται εκ μέρους μου ό Πεκέρ εφέντης. Δέχθητι κάθε διαταγή του, ως να υπάκουες στην ιδική μου ίεση έντολή, δυσγενέστατε παπά, πού φορείς κεφαλοκάλυμμα σατανικό, βρυκόλακος.

ΑΛΛΗ ΑΔΕΙΑ ΚΗΔΕΙΑΣ

'Εσϋ, ό όποιος είσαι άρχισυναγωγός του πανούργου τών Γύφτων έθνους, του άπαρηγόνητος την έλευσιν του Προφήτου και τά λόγια του Μωυσέως, επειδή ένας από τόν όχλον σας παρέδωσε την ψυχή του στον διάβολον και κατεχρημίσθη στο αίώνιο πύρ τής γέννης, μάθε ότι έξεδόθη από τό ίερό μου δικαστήριο άδεια να έξαφανισής τό βρωμερό πτώμα του έντός βορβορούδους βραθάρου.

(1238 - έτος 'Αρμυζιόν - εκ του 'Ιερού Δικαστηρίου).

ΛΑΪΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Η ΑΠΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ

Μιά φορά κάποιος παπάς άπό τόν Τύρναβο, έπιχε να διαβάση στην εκκλησία του μέρος του Εύαγγελίου, όπου γίνεται λόγος για τη γενεαλογία του Χριστού. Σ' ένα στίχον ήπαράγει ή ή λέξι άδεκατέσσαρες, τόν όποιον ό παπάς έπρόφερε «δεκατέσσαρες». Τότε ό δεσπότης, ό όποιος παρευρίσαστο στη λειτουργία, ζήτησε να τόν διορθώση, λέγοντας :

- Δεκατέσσαρες, πές, παπά μου...

- Μήπως έγώ λέω δεκαπέντε, άφέντη δεσπότη; άποκριθήσε με άπορία ό άφελής παπάς.

πou να δικαιολογή τήν άποψη αυτή.

Ώστόσο δεν έχουμε πρόθεσι ν' αναφέρουμε έδώ ό,τι φημίκο, άλλο, άδικο ή ρομαντικό έχει γραφή για τό θάνατο του μεγάλου ζωγράφου. Αναφέραμε μόνο τις σπουδαιότερες έκδοχές, αυτές που και σήμερα ακόμη τις παραδέχονται οι Ιστορικοί τής τέχνης.

Η άποψις όμως, ή όποια είχε τούς περισσότερους οπαδούς, εινε του Βάσσαρι. Ο Γουσταύος Πλάνας σε μία μελέτη του, που δημοσίευσεν στην «Επιθεώρηση των δύο κόσμων», γράφει σχετικώς : «Τήν παραμονή του θανάτου του λημονούσε τη δόξα του μέσα στην άγκαλιά τής Φορναρίνας». Επίσης σ' ένα άμεινιμένο ποιήμα του ό 'Αλφροδός ντε Βινιά, γράφει :

«Ω, φίλη του Ραφαήλ, τόν είδες να σθίνη μέσα στην άγκαλιά σου! Τι έκανες, ό γυναικα... Σε κάθε φίλημά του, μία έμπνευσις χανόνταν έπάνω στα χείλη σου...».

Έτσι μία γυναίκα, ή περίφημη Φορναρίνα, εινε ή ύπευθινή απέναντι τής Ιστορίας για τόν πρόωγο θάνατο του μεγάλου ζωγράφου.

Για τή γυναίκα αυτή θα μιλήσουμε στο προσεχές.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

ΤΑ ΔΙΑΤΙ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΟΤΙ

'Εγράψαμε και σε προηγούμενο φύλλο μας, για τό παιχνίδι τής περιμένης γενεάς, και ιδίως τών λογίων και διανοουμένων, οι όποιοι άπαντούσαν έγγράφως σε διαφόρους έρωτήσεις, που τούς ύποβαλλανε σε διάφορες φιλικές βραδύνες συγκεντρώσεις. Πολλές από τις καλύτερες άπαντήσεις τών Έλλήνων λογίων τής έποχής εκείνης δημοσιεύουμε πάλι σήμερα έδώ, χάριν τών άταγνιστών του «Μπουκέτου» :

Ε. - Τίνος όμολογία πιστεύεται περισσότερο ;
Α. - Αί όμολογία..... τής Έθνικής Τραπεζής.

Ε. - Για πές μου, αν δεν ήσο σϋ τί ήθελες να ήσο ;
Α. - Να είμ' εκείνη π' αγαπώ, κα' έμένα ν' αγαπήσο.

Ε. - Ποιον πράγμα δεν κούττειται ;
Α. - Η μεγάλη μάτη.

Ε. - Δύο και δύο πόσο μας κάνουν ;
Α. - Δύο και δύο στόματα, φιλούμενα με πάθος, μάς κάνουν χείλια όκτώ, χωρίς κανένα λάθος.

Ε. - Τι προτιμάτε, τήν Σκύλλαν ή τήν Χάρυβδι ;
Α. - Καμιάν, μου φθάνει ή γυναίκα μου.

Ε. - Τι μισεί περισσότερο ή γυναίκα σου ;
Α. - Τήν καλλονήν... όταν άνιχει σ' άλλην !

Ε. - Φίλημα ή δάκρυ ;
Α. - Τό έν κατά τήν άριζιν, τό άλλο κατά τήν αναχώρησιν.

Ε. - Ποία εινε ή γλυκύτερα διάφευσις τών ελπίδων ;
Α. - Άλλος να σϋν πάρη τή νύμφην και σε σένα να στείλουν τά ζουφέτα.

Ε. - Τι ήθελες να ήσο, αν δεν ήσο σϋ ;

Α. - Έάν δεν ήμουνα έγώ, αν ήσο ό,τι θέλει, άζει αυτή να μ' αγαπά, για τ' άλλο δεν με μέλλει.

Ε. - Τι δεν δύναμεθα να άρνηθόμεν εις άλλους ;
Α. - Συμβούλας.

Ε. - Ποιος εινε ό ώραιότερος τάμος ;
Α. - Χείλη γυναικεία κλειστά, άλλα μειδιώτα.

Ε. - Τι εινε γήρας ;
Α. - Ο μόνος ώμος καρπός, που τόν τρώμε και ξινίζουμε τά μούτρα.

Ε. - Τι εινε γέρον ;
Α. - Ο πρώτος μετά τόν Θεόν ζωιτής τών πράξων μας.

Ε. - Τι εινε ήλιαια ;
Α. - Ένδυμα, τό όποιον οσδέποτε μάς ενχαριστεί. Πλατύ τό θέλομεν στενό, στενό τό θέλομεν πλατύ.

Ε. - Τι εινε γήρας ;
Α. - Έπισκέπτης άπειρηλικιάς, τόν όποιον έν τοιύτας και προσπαθούμεν μάλιστα να άποζήνουμεν.

Ε. - Λάζου ή μειδίαια προτιμάτε ;
Α. - Κατά τό μάτι που δακρύζει -κατά τό στόμα που μειδιά.

Ε. - Ποία ελατόμια συγχωρείτε ;
Α. - Τα ίδια μου.

Ε. - Ποιά εινε τό άζρον άστον τής άδημαίης ;
Α. - Να τρώς... Ξύλο !

Ε. - Τι κείει χωρίς να θεμαίνη ;
Α. - Η ύβρις.

